

**Ярослав
Павуляк**

**Блудний
лебідь**

ЯРОСЛАВ ПАВУЛЯК

Блудний лебідь

Вірші

Спілка письменників України
Фонд "Літературна скарбниця"
Культурний центр "Світовид"
Київ · 1993

Більшість віршів,
які увійшли до цієї збірки,
написані в 60-70-і роки.
Автор народився на Тернопільщині.
Навчався у Львові та Москві.
Нині живе і працює
у Братиславі (Словаччина).

Редактор *Василь Герасим'юк*

Редакційна колегія:

Юрій Буряк
Василь Герасим'юк
Віктор Кордун
Володимир Моренець
Василь Осадчий
Ігор Римарук

П 4702640202-005
А 80104

©Ярослав Павуляк, 1993

***

Мені в дитинстві з деревця крутого
Нетлінний тато вистругав дорогу.

Вона давно пропала десь, одначе
Була то мудра забавка дитяча.

Гойдалася колиска піді мною,
Гойдався я з дорогою крутою.

Тулив її до рота від нестями
І все глодав молочними зубами.

Була тоді одна з дитячих мук —
Мені дорогу виривали з рук.

Ховали поза спину чи в рядно,
А я не міг без неї все одно.

Щоб не згоріла — заглядав у піч,
Второпати не міг у чому річ.

Аж потім повертали, щоб замовк,
Коли об землю головою товк.

***

Зарив я в землю безліч юних днів,
Між ними був один, що дуже жити хотів.

Те місце, де лежать їх мертві голоси,
Я каменем приклав, щоб не розрили пси.

А нині, мов на гріх, бракує того дня —
До нього мчу і мчу, упавши на коня.

***

З чужини до отчого порога
Голову обмотує дорога.

... Польова дорога, поміж липи,
Від Дунаю — до гнучкої Стрипи,

Ворухнися де-коли наліво,
Щоб мене ще ліпше заболіло.

Щоб не заболіло до відчаю —
Дай напитись липового чаю.

Дай мені хоч трішки для спокути
Біля тебе у рові заснути.

В пилюзі, у куряві, в болоті,
У твоєму зболеному поті...

З чужини до отчого порога
Голову розмотує дорога.

Та й живу з такою головою —
Люди оглядаються за мною.

***

Вчора,
сьогодні,
завтра,
позавтра...
Дні так тісно стиснулись до купи,
мов би у стовбурі кільця.
Все злипаються і злипаються
в чиєсь коротке життя або довше.

Я не можу заснути.

Лежать на дорозі дні, мов кити,
тримаються за животи,
тримаються за голови.
Дні без вікон і без дверей,
порожні, як бубни, і повні людей.
Дні — самоцвіти,
дні — комети,
дні пофарбовані, як штахети.

Я не можу заснути ніде —
піді мною життя тверде.

І раптом літне-літне мовчання дощу,
то пішла вона,
добра, як місячна ніч...
Мамо,
покотилось каміння з твоїх очей,
покотилися дні,
мамо.

***

Там, глибоко,
там, у кишені,
там, у голосі,
там, у житті,
співає дівка.

Вона не важка.

Я ношу її на роботу,
з роботи,
ходимо пішки
і деколи в гості.

Нам ніколи не сумно.

Вона співає про те,
як легко їй жити зі мною,
співає про те,
що без неї в оркестрі сопілка німа,
що без неї в джерелах води нема,
що з нею знамена стають святіші,
що з дівкою тюрми стають світліші.

Немає для неї ніяких ліків.

І волає,
безтямно волає
незагоєна дівка
глибоко,
глибоко...
Там, у кишені,
там, у голосі,
там, у житті.

***

Голос криниці
довкола заслуханий вухами.

У горлі криниці
гойдаються чорні відра.

В душу криниці
шубовстнула довга драбина.

Над нею дні без вітру шелестять
і кружляє птиця часу.

Повен рот
голосу,
клекоту,
гуркоту.

Це голос криниці—
у ньому втопитися можна,
це голос первісного світла —
ним захлиснути можна.

Цей голос підношу, мов тост,
за тих,
котрі букети голів не схилили,
за тих,
котрі цвітуть на колінах,
за тих,
котрі завтра піднімуть ще вище
цей голос криниці.

***

... А коли відлетів орел,
Шевченко піднявся з-за обрію,
скликав мертвих,
живих,
ненароджених,
вийняв розриту печінку,
поклав на долоню
і показав.
Мертвим
роти заціпило,
живі
сокирами потилиці чухали,
а ненароджені
перешептались і врешті ойкнули.

Потім зійшлися докупі,
в один народ,
і сперечались:
кому з них бути мертвим,
кому живим,
а кому ненародженим.

***

Когось нема, когось бракує зараз,
немов мене і ніби ще когось
отут, на цій землі, у цій кімнаті,
в цьому залі
когось нема, немов би всіх нема.

Блакитний день і місто біля нього,
надходить час і вислизає з рук.
Я завтра прийду знов до всіх і до нікого,
когось нема, когось завжди нема.

І ти не сам, і я не сам,
ми не самітні,
та чи не зайві ми, якщо когось нема?
Нікуди він не йшов, ніколи не приходив,
неправда, ми не всі,
ми ще не всі йдемо.

Світає серце, а поблизу квіти,
і річка недалеко, і гніздо.
Збігаємось, намагаємо, кличем
того, кого нема, щоб вистачало всіх.

***

Ще тоді, в давнину,
як були поїзди кам'яними,
коли дітлахами мамонти бігли за ними,
ще тоді, як співали амеби пісню
про палеоліт—
неомітно і дивно я появився на світ.

І живу, усміхаюсь до себе
в круговерті бездомних птиць,
на пергаменті мого неба—
ієрогліфи блискавиць.

Та й живу собі на осонні,
а життя то туди, то сюди,
це, напевно, мені від безсоння
попід очі цвітуть сади.

***

Бачу, земле, твоїм багатством
Підкупили твоїх людей,
З твого неба сповзає птаство
І вивчає молитву курей.

Бачу, земле, немов помиї,
Виливають на тебе глум,
Перелив я з краси твоєї
Дивні очі у тихий сум.

По тобі сновигає совість,
Від села до села бреде,
Душу викраде, а натомість
Грудку золота покладе.

Не придумано ще покари,
Не розгадано ще вагань,
Заселили тебе примари
Без вулканів і сподівань.

***

Наші предки—
мечами тесані до кісток,
наші предки—
палями годовані по горло,
але твердими очима
вони бачили нас.

Наші батьки—
штиками різьблені довкола,
наші батьки —
кулями свердлені наскрізь,
але твердою кров'ю
вони зачали нас.

***

Я сам собі приснився навесні,
та й ви собі присніться в супокі,
хто — восени,
хто — влітку,
хто — зимою,
і спімо чи веселі, чи сумні.
Самі собі приснімся без лица:
дорогами,
дверима,
водопадом,
чи тишсю, чи просто — виноградом,
і спімо від початку до кінця.
Цей сон у сні — ніякий забобон,
і ми, немов не сполох, та без ляку,
приснімся краще дзвонами ніж маком,
щоб ліжко стрепенулось...
сон — є сон.

***

Не можу мститися — безвільний,
Химерна пімсто — відійди,
Лиш може тільки божевільний
Прощати всюди і завжди.

Прощаю друзям животіння,
Яке давно уже прокляв,
І їхні очі, мов каміння,
У душу кинуті здаля.

До німоти стиснувши губи,
Зім'явши стогін в кулаці,
Прощаю вишкірені зуби
І тїнь холуйства на лиці.

Прощаю все і не здурію,
Хоч у душі від болю вив,
Але їй Богу, де надія,
Щоб хтось колись тобі против?

***

Знайнуть мене з янтарними очима
Не витязем на карому коні —
Лежатиму навпомацки плечима
До неба, а душею до стерні.

Знайнуть мене із вірою в насіння,
Що рахувала мати на столі.
На щедрій ниві ялове каміння
Прилипло животами до стерні.

Знайнуть мене, чи сам я віднайдуся,
І не ридаю, не тремчу, не сплю—
Вслухаюся в пророцтво землетрусу,
Зануривши обличчя у ріллю.

***

Ми не голодні анітрохи,
В музеях наших животів,
Немов капронові п'анчохи,
Лежать кишки усіх сортів.

Ми так привикли до корита,
Ми так вилизуємо дно,
Що проковтнули б з апетитом
Яке завгодно знамено.

Ми повмираєм самотужки
Без похоронної краси,
Хай наші душі, наче юшку,
Розхлебтують бездомні пси.

***

В моїй кімнаті серед ночі
На стінах вікна розцвіли,
А я лежу на лівім боці
Накритий сонними крильми.

В моїй кімнаті серед ночі
Пляшки співають під столом,
А я лежу на лівім оці,
Лежу з розхристаним чолом.

В моїй кімнаті серед ночі
Танцюють двері по траві,
А я лежу на лівім кроці,
Стиснувши сяйво в голові.

***

Ярині Сидор, лемкині,
від котрої записав
понад 200 пісень.

Дуже маленьку
навчили мене співати
пісень корови.

А тая, як вишня,
на кінчику рога з росою —
співала сумної.
Ох, тая, як вишня.

А тая зелена,
на кінчику рога з листочком —
співала з таночком.
Ох, тая зелена.

А тая блакитна,
на кінчику рога тонко —
співала про слонко.
Ох, тая блакитна.

Бабцю, а де ж ті корови?

Та юж погмирили, синку,
давно погмирили...
І тая зелена,
І тая блакитна,
І тая, як вишня.

***

Куди тобі, річко,
мандрівонька пахне?
Чому так безптахо
в тобі небо чахне?

Болих мене дуже
вода каламутна,
вода каламутна
і ще правий берег.

Болять мене дуже
риби попід пахви.
Пливуть собі гнізда,
мандрівонька пахне.

І стояли люди,
і виділи все це,
а похила річка
текла попід серце.

***

Засинає зілля, звеселивши звичаї,
затухає звільна знесилена зелень,
Звідусюди:
звисока,
здалеку,
зсередини
зозулині зойки засмутили небо.
Набіленько лебеді побілили воду,
начорненько хмари загладили небо.
Ще такої осені не бувало зроду —
звідусюди:
звисока,
здалеку,
зсередини.

***

Летить річка понад хату
молода,
молода.

Летить риба понад вербу,
як сльоза,
як сльоза.

Не було тебе зі мною,
не було,
не було

помахати їм рукою
і крилом,
і крилом.

***

Напекла йому перша дівчина
теплого калачиків сліз.
На листочку їх подавала,
на листочку, ще й на вербовому:
— Якщо любиш мене, то поснідай!

А спекла йому друга дівчина
наймиліших у світі усмішок.
На долоні їх подавала,
на долоні, мов на тарілоньці:
— Якщо любиш, то пообідай.

А спекла йому третя дівчина
найбілішого свого тіла.
Постелила біленько-біло:
— Якщо любиш то повечеряй.

Перша дівчина обманула —
набирала роси на долинні.

Друга дівчина тихо зрадила —
усміхалася, та повз нього.

Третя дівчина постелила
і у краплі води втопила.

***

Безлюдно скрізь.
Заснули брами.
До неба місяць прилипає,
покривуляли вуличками
самітні скрині чи трамваї.

А десь в селі...
І тіло мліє,
а десь в селі в ту ніч вербову
тримає дівчина на віях
стотонну тишу вечорову.

***

Лежала, тремтіла осикою,
горіла як, я хотів,
і не жаліла скрипкою
за струнами почуттів.

Я всю постягав покрівлю,
аж видно було, як з корою
кроква обіймів
палала над головою.

Підпалена поцілунком
горілиць горіла юнка.

Погасла, побігла над ранком,
ковтнувши багато мита,
а чутка селом ходила,
що в полі згоріла стирта.

***

Пішла дівчина від мене,
мов тиха вода,
а за нею котилося
серце.

Пішла дівчина від мене
і собі під ноги
світила руками.

Незадовго написала
на листку трави:
— Не жалуй за мнов,
бо я уже заручена
серед річки і звечора
з пісочком на дні.

***

Блукає потяг по Карпатах,
серед мережива воринь,
біжить від хатоньки до хати...
Блукає потяг по Карпатах.

Вже незадовго будеш ти
і прикладеш ласкаві очі
до раноньки, до самоти...
Вже незадовго будеш ти.

Цей ладан ласки із очей,
ці зойки потягу у горах
в душі сколихує відчай...
Цей ладан ласки із очей.

***

Біле листя
по воді зеленій —
то про тебе
спомини щоденні.

Синій цвіт
задвнений у яму —
то про тебе
очі вечорами.

Чорні-чорні
яблука і небо —
це усе про тебе,
все про тебе.

***

Ось місце
нашого поцілунку.
Ми спекли його
між вустами
і поклали в пташине гніздо.
Потім авійшли у стовбур,
обмотались корою
і від вітру хитались
вкупі
з деревом,
гніздом,
поцілунком.

***

За моєю спиною
палають мости,
а попереду ти,
там, попереду, ти.

За моєю спиною
дощу знамено,
а ти про одно,
і весь час про одно.

ЗЕРНО

Не переймай мене, дівчино,
ласкою рук своїх,
не переймай мене, хато,
вікнами до полудня.
Маю донкола
багато таких принад,
тільки не можу до них
привикати.
Маю натуру буги до жнив
дорослим,
а взимку, як завжди,
млин звеселяти собою,
і знов навесні
себе віднайти у полові
тай в землю іти співати
буцім у гості.
Не переймай мене, дівчино,
ласкою рук своїх,
не переймай мене, хато,
з матір'ю на порозі.

***

Стіна біля листочків,
вікна біля стіни.
Люди біля вікон.

І балкони, мов човни,
гойдаються край стіни.

Тече листя по вікнах.
Мовчать стіни при дорозі.
Лежать люди на стінах.

А флотилія балконів
гойдається на припоні.

Хай вітрила з простирадел,
розвішаних, мов на щоглах,
а палуба із бетону.

Поплаваймо на балконах —
колись плавали на конях.

ЧЕКАННЯ

Аж квітка нащуриє вуха,
щоб слухати,
Аж брунька відкриває ротик маленький,
щоб видіти ліпше,
аж пляшка над склянкою
дихати перестане
і навіть найдовший потяг,
уздрівши зелене поле,
з розуму зійде.

А де-хто чомусь не вірить,
що квітка,
брунька
і пляшка,
і навіть найдовший потяг.

Аж дівчина з рукавів
вийме хвилясті руки
для круглих обіймів.
Світ мені вгору піднімається:
музикою струмочків
дерева будуть розхитані,
а солов'ям попід крила
сонце загляне.

Квітко, я в найми прийду до тебе,
а потім до бруньки,
а пляшку нехай розтопче
найдовший потяг.

А де-хто чомусь не вірить,
що квітка,
брунька
і пляшка
ще й навіть найдовший потяг.

***

А серед кузні дерево лежить
і стогне так,
і так болять
йому глибокі дупла.

Вже коваля несуть.

То тут, то там
у цій старенькій кузні
уламки поруйнованого літа,
лежать погнуті промені,
скоцюблені,
заржавлені,
пом'яті.

І ще лежать у цій старенькій кузні
шматочки неба
де-не-де блакитні,
і яблука потовчені, і гнізда,
що назадгузь попадали з дерев.
Пташині крила,
дзюби
і серця
притулок свій знайшли
у цій старенькій кузні.

Ридають молотки,
ридає вістря плуга
і ти, підково, заритай
із-під ноги коня.

Вже коваля несуть.

***

Зелені пташки із неба
кличуть мене до себе:

Вітер промчав крізь обличчя.
Струмки напоїли коріння.
Корови запхали роги у землю.

Зелена пелюстка, зелена
моргає мені, напевно.

Повне обличчя вітру.
Повне коріння соку.
Повна долина корів
з білими рогами.

Це тихо мені біля серця
зелений метелик пасеться...

***

В той час, коли сходить сонце,
дерева приперті до муру
боятся драбин,
коханої руки далекі
теж лементують.
В той час, коли сходить сонце,
ноги збивають куряву,
над цегляною вазою
сива дитина диму
витає шию вгору.

Крону моєї пам'яті
повну-повнісіньку гнізд,
повну пташиного щибету
гуртом драбини оточили.

Крона мене болить
довкола,
довкола,
коханої руки щемлять
далеко,
далеко
в той час, коли сходить сонце.

***

А якщо
не під кроною неба,
не під крилами птиць
і пахучим дощем —
то під життям,
там,
під землею,
там
зацвіту.

Пам'ятаю те місце,
де каміння підстрибує вгору,
мов іскри,
де листя таке дитяче,
де сміється воно і плаче,
де до тіла
земля впритул —
там
зацвіту.

***

Догадалося сонце зійти,
світає в гнізді,
у камені,
в серці.
А дерева цупким корінням
вигрібають з-під себе тінь.
Ранок.

Аміль.

***

Шукаємо
щось
гуртом,
а нас
матері
виглядають
із вирію
кжною
зморшкою
на обличчі.

***

Зів'яла сорочка на грудях,
і ласка з обличчя сповзла,
стікає отак прилюдно
полум'я з-під чола.

І сила нехай богатирська,
щоб знову себе боронити...
На хвильку б лягти у колиску
та й відпочити.

БЛУДНИЙ ЛЕБІДЬ

(поема)

Для археолога кожна викопана яма, навіть якщо в ній нічого не знайдено, — праця не даремна. В цьому місці він більш не копатиме.

Встромивши руки в землю по лікті, він впіймає глиняну рибу і назове її глечиком, намагає кістку і назове її предком.

Сположує птицю тиші і вона перелітає під землею з місця на місце.

— Погляньте на божевільного, — дивуються подорожні, — скільки ям йому треба для щастя.

I

Справа у тому,
що я її ледве підняв
і мовчки несу
свою оркестрову яму.

Там, на подвір'ї
повно людей
місяць ногами глину.
Хочуть хату мені спекти
зі стінами яблуневими,
з птицями на стелі,
з маленькою річкою всередині.

Хочуть хату мені зліпити.
Яму несу, не колодязь,
і не якусь могилу, —
яму
безсилу,
мертву
на цвинтар.

Здається, я вже звик
до такої незвичайної ноші.
Ось відпочив,
ніби полегшало трохи,
ніби нічого не трапилось.
Але знову її піднімаю,
мовчки далі несучи.
Обабіч дороги дерева стоять,
підняте вгору коріння,
мов дерев'яні знамена тримають:

— Яма!

— Яма!

Гуртом волають.

II

Пливе колиска по воді, /
пливе собі, пливе.
Пливе колиска по воді,
мов лодія пливе.

III

Цей театральний світ, ці оплески, завіси,
жінки, немов на сцені, ногами глину місять.

Їх жалить і пече невтоптана полова,
мене ж додолу гне ця яма оркестрова.

На сцені як-небудь:
одна на одну,
одна на одну
поскладані всілякі дороги.

Люди ходять довкола
один за одним,

один за одним,
нога в ногу,
без Бога і з Богом,
і кожен собі вибирає дорогу.
Минає година перша,
минає життя, минає,
голови ходять ходором,
танець у глині щодуху,
дехто зітхає.

Закінчилось перше дійство.

І знову на сцені
до стелі підвішені так і сяк:
направо, наліво, прямо,
за крила підвішені
навхрест дороги.

Люди сидять у залі
один за одним,
один за одним,
не оглядаються.
Всі заклопотано дивляться,
кожен собі вибирає
і злегка гойдається.

Минає година, друга,
минає, минає —
світло погасло.
Оплески.
Завіса.

Бурхливі тривалі оплески.

IV

Однодуми під гору
на крутих долонях
понесли труну.
Як заплакала хатина,
текли вікна по стінах,
текли стіни по дорозі —
так заплакала хатина
Текли сльози по труні,
наче ноти у струні.

Йшла дерева за людьми,
несли гнізда в руках,
за деревами трава
похилила низько стебла,
за травою ішов дощ.

Як заплакала хатина —
текли очі по стінах,
текли двері по подвір'ю
дерев'яною сльозою.

Біля цвинтарної брами
десь поділися люди,
десь поділась трава,
десь поділись дерева,
десь подівся дощ.

Загубили труну.

Однодуми сумні
несли рану в труні.

Стогне яма на цвинтарі:
болить її глибоко,

болить її широко —
загубили труну.

Води досить стекло,
досить вітру промчало —
відшукали її.
Так далеко вона загубилася,
а як падала, то не вбилася.

Знов дерева за людьми
несли гнізда в руках,
за деревами трава,
за травою сніг.

Як на цвинтар прийшли —
десь поділась яма.

Чистий сніг,
білий сніг
притулявся до ніг.

V

знову весна і знову
довкола моєї рани
зоране поле кружляє
з птицями і плутами.

В корабликах паперових
пливуть на край світу діти.
Край берега рани моєї
ніколи не в'януть квіти.

Я юний, мов повинь, душею,
палає моє коріння,
то ж треба гасити землю,
навіщо жбурляти каміння.

Чутно, як хтось весняний
довкола моєї рани
тихими йшов ногами.

А в рану мою
можна відро опустити,
а в рані моїй
може дитина втопитись.
Не заглядайте до неї,
бо випануть очі.
Рана моя не голодна —
я слухаю нею світ.
Вона без дверей.
Падати в неї можна
тільки зірками з неба,
тільки листками з дерев.
Рана моя глибоко
лопатою копана.
Я з неї виходжу зранку
і повертаюся пізно.
Рану свою доглядаю,
наче криницю,
стіни її з бетону,
підлога із криці.
Рана — моя корона,
рана — моя столиця.

То, певно, моя кохана
тихими йшла ногами,
зелеңу траву довкола
повигинала слідами.
Більше не йди, не треба,
бо рана моя без неба,
немає у ній притулку
навіть твоїм поцілункам.

Бо рана — моя планета,
закутана у газети,
місця собі не знаходить,
ходором ходить
довкола сонця,
довкола епохи,
краще втекла би в безвість
та й відпочила трохи.

VI

Приглянься, там, за обрієм, вогні —
то твій народ палає вдалині
(Стою посеред кону, як пустелі,
чомусь думки роються навеселі).

Прислухайся, то не вода в стіні —
то твій народ клекоче вдалині.

(А я стою і відібрало мову —
переді мною яма оркестрова.)

Стою, застряг у землю крок,
і не прийду ніяк до тьми —
моя дорога впала в яму
і лебедине знамено.

Вона ж вела мене кудись,
як віща нитка Аріадни,
невже упало так безвладно
і лебедине знамено.

Я знав, буде в житті біда,
якась біда буде, чи пляма,
та щоб дорога впала в яму
і лебедине знамено?

Поцезли друзі хтозна — де,
не в силі я двома руками
дорогу витягнути з ями
і лебедине знамено.

Лежать невпізнані такі,
мов закатовані ногами
моя дорога серед ями
і лебедине знамено.

Чи вкупі з ними полягти,
нехай присипають для тьми,
щоби й самим не впасти в яму
коли ітимуть до мети.
А зверху висічуть слова:
"Лежить поет, а біля нього
лягло усе його майно —
крута, непройдена дорога
і лебедине знамено".

VII

Пливе по воді яма,
пливе собі, пливе,
пливе по воді яма,
мов лодія пливе.

Пливуть по воді кроки,
пливуть,
пливуть по воді вроки,
пливуть —
попереду яма,
мов оркестровва яма
пливе додому.

VIII

Вітрило-завісу поклав на поріг
і мовити матері слова не міг.

Одні на колесах додому,
інші летять літаками,
а ти на старенький мій сором
самітньо приплив у ямі.

Так тихо чекала, так довго,
гріла дорогу руками,
а ти звідкіля — невідомо
заледре приплив у ямі.

Поглянь-но, який в ній вечір,
який ти безрадінний митар,
візьми її ліпше на плечі
і віднеси на цвинтар.

Ось відпочив,
ніби полегшало трохи,
ніби нічого не трапилось.
І знову її піднімаю,
мовчки далі несучи,
обабіч дороги дерева стоять,
підняте вгору коріння,
мов дерев'яні знамена тримають:
— Яма!
— Яма!
гуртом волають.

А там, на подвір'ї,
повно людей
місяць ногами глину.
Хочуть хату мені спекти
з яблуневими стінами,
з птицями на стелі,
з маленькою річкою всередині.

Хочуть хату мені спекти.

РЕКВІЄМ

(поема)

I

Я, мов лемко, лемком
напроліт
поранений струною в душу.
ОЙ СТОЯЛО ДЕРЕВО ТА Й ПІШЛО.

I сльоза на віях, наче кахля,
розмальована.
ОЙ СТОЯЛО ДЕРЕВО ТА Й ПІШЛО.

Дай-но, мила, ласки на папері
притулити до своєї рани.
Бо стояло дерево та й пішло.

II

Нудиться дерево
за своїми руками
аж присідає.
Донедавна стояло отут,
біля хати,
а тепер за стодолу сховалося
в тінь
і присідає.

А в тую голодну яму,
яку воно під вікном
звільнило своїм корінням,
насыпали руки сусідські
позбиране скло і сміття
з подвір'я свого.
Подвір'я чисте,
як долоні сплячої.

ДЕРЕВО,
твої пообтинані руки
я посадив у полі,
бо біля нашої хати
невідомі нікому люди
посадили простоволосого
залізобетонного слупа
і він прийнявся.
Прийнялося
дивне дерево.
А в нашому є селі
багато таких
дивних диких дерев.

Їхній ґрунт —
то людські оселі,
їхній ґрунт —
то людські душі.
І у кожному таку оселю
крізь веселу стіну
знадвору
по два корінці
з алюмінію
пролізає, щоб жити.

По два корінці у душу.

III

Пройдуся не раз вулицями,
задивлюся в очі хатам,
і видно, як намокає
голота
вишневих ягід
у бутлях,
відлитої з неба.

О, буде міцний
вишняк.
Бо густо раменами бутлів
грай-шумовиння сповзає.
Та дивно, до болю дивно,
(І з чого тут дивуватись?)
Такий собі
з кукурудзи
качан
заціпив
роти
бутлям
по горло
з бунтом.

IV

Нудиться дерево
за своїми руками,
які посаджені в полі,
бо повно зелених
трупів
у селі
біля кожної хати.

То прийшли одні люди
і сказали вже ніби
іншим людям:
— Мають рости отут
наші
діяльні
дерева
зі стовбурами
і плодами
залізобетонними.
А на гілках

з алюмінію
деколи ластівки
чорнітимуть, мов листочки...

І так сталося,
бо впали дерева
порізно:
одні назадгузь,
а другі назукись дороги
впали.

Оте
дивовижне
дерево
доконче
догадливо
і добросердо
диригувало
долоньями.

А ОТЕ
дивовижне дерево
розмалювало багато
стін,
стель,
сцен,
слів
стоустою брунькою
до кінчика гілки
прив'язаною.

А ОТЕ
дивовижне
дерево
на вершечку гіляве,
мов колона антична,
мало листочки

подібні за формою
до елегій античних
і шелестіло ними.

V

Хлопчику, чуєш, хлопчику,
а чому так сталося?
— Бо я хотів подивитися,
як на дорогу
дерево
гепне.
Бо я хотів...

Чоловіче, чуєш, чоловіче,
а чому так сталося?
— Та коли б я знав,
що дерева
будуть лежма
отак стогнати
ночами.
Та коли б я знав...

Дідусю, чуєш, дідусю,
а чому так сталося?
— Бо зникла, мов сон, парубота,
котра зі свого села
не тільки забрала
пісні за ногами,
але і найбільші на них
сподівання
дідів
і дерев.

VI

Дерева, мої дерева,
нащо свої ніжки зложили?
Нащо свої ручки
навхрест склали?
Нащо свої очка зажмурили?
Коли ними будете ходити?
Коли ними будете робити?
Коли ними будете дивитись?
СТАНЬТЕ, ДЕРЕВА, СТАНЬТЕ!
Та походить по своїх подвір'ячках,
та наробіть там слідочків,
я буду тії слідочки збирати,
буду барвінком їх обтикати
та по тих слідочках
вас, дерева, буду впізнавати.

СКРИПАЛЬ І БАЛАДА ПРО НЬОГО

Хтось ішов раненько
стежкою за садом,
то ішов музика
з власного весілля.

А було весілля,
як у липні зілля,
як у липні зілля —
на жар-птиці пір'я.

Та не так весілля,
як диво-прощання,
як диво-прощання
зі скрипкою-світом.

Не прийшли сусіди
бо було заблизько,
не прийшли далекі,
бо було далеко.

Та й почав музика
на скрипонеці грати.
На скрипонеці грає —
ніжкою притупує.

Як почав музика
на скрипонеці грати —
то смичок аж мусів
трікати як вміє.

Як смичок — надвоє —
то не зажурився,
виламавав музика
вербову гіллячку.

Як гіллячка трісла —
побіг до сусіда,
відірвав штахету.
А як перша трісла —
то не зажурився,
бо вже після неї
відривав за покотом.
Як остання трісла —
знов не зажурився:
завидів музика
подвір'я сусідське.
А на тім подвір'ї
танцювали кури,
танцювали півні,
танцювали гуси.
А з ними корова
ледве танцювала
і пес коло буди...

Танцювали діти,
бо де ж їх подіти?

І тоді музика
знов не зажурився:
став до струн колючих
промовляти гірко
правою рукою
від пальців до ліктя.

Як почав музика
на скрипонеці грати,
то й мусіли струни
равтися, як вміли.

Як струни порвались —
знов не зажурився:

надибав музика
кропив'яні стебла,
як стебла порвались —
витагнув із тіла
кілька жил співучих.

Як жили порвались —
знов не зажурився,
пошукав музика
колючого дроту.

Отака-то скрипка:
кропив'яні струни,
кропив'яні струни,
а смичок не гірший —
з бруньками гіллячка.

Отака-то скрипка:
струни — білі жили
з-під самого серденька,
а смичок не гірший —
штахети сусідські.

Отака-то скрипка:
струни — дріт колючий,
струни — дріт колючий,
а смичок не гірший —
права рученька
від пальців до ліктя.

Не прийшли сусіди,
бо було заблизько,
не прийшли далекі,
бо було далеко.
Як вмирав музика,
знов не зажурився.

Каже сам до себе:
— Полежу в саду
очима до неба,
очима до неба,
до ясної зірки,
а як прийде ранок —
сам прийду на цвинтар.

І пішов музика
з власного весілля
раненько-раненько
стежкою за садом.

ЗМІСТ

Мені в дитинстві з дерева крутого	3
Зарив я в землю безліч юних днів	4
З чужини до отчого порога	5
Вчора, сьогодні...	6
Там, глибоко	7
Голос криниці	8
... А коли відлетів орел	9
Когось нема, когось бракує зараз	10
Ще тоді, в давнину	11
Бачу, земле, твоім багатством	12
Наші предки	13
Я сам собі приснився навесні	14
Не можу мститися — безвільний	15
Знайдуть мене з янтарними очима	16
Ми не голодні анітрохи	17
В моїй кімнаті серед ночі	18
Дуже маленьку	19
Куди тобі, річко	20
Засинає зілля, звеселивши звичаї	21
Летить річка понад хату	22
Напекла йому перша дівчина	23
Безлюдно скрізь	24
Лежала, тремтіла осикою	25
Пішла дівчина від мене	26
Блукає потяг по Карпатах	27
Біле листя	28
Ось місце	29
За моєю спиною	30
Зерно	31
Стіна біля листочків	32
Чекання	33
А серед кузні дерево лежить	34

Зелені пташки із неба	35
В той час, коли сходить сонце	36
А якщо	37
Догадалося сонце зійти	38
Шукаємо	39
Зів'яла сорочка на грудях	40
Блудний лебідь (поема)	41
Реквієм (поема)	51
Скрипаль і балада про нього	57

Літературно-художнє
видання

ПАВУЛЯК Ярослав

Блудний лебідь

Вірші і поеми

Художник *Іван Бришок*
Технічний редактор *Надія Достатня*

Здано до складання 23.03.93.
Підписано до друку Формат 70x90 1/32.
Папір друкарський №1. Гарнітура Балтика.
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 2,34.
Умовн. фарбовідб. Обл.-вид. арк. 1,81.
Зам.

Спілка письменників України
Фонд "Літературна скарбниця"
Культурний центр "Світовид"